

KISGRAFIKA

50. évfolyam. Megjelenik egy évben négyszer.

Kiadja a „Kisgrafika Barátok Köre Grafikagyűjtő és Művelődési Egyesület”.

Postacím: 1538 Budapest, Pf. 519., internetcím: www.kisgrafika.hu

Szerkesztőbizottság: dr. Arató Antal, Ürmös Péter, V. Tóth Kornélia

Felelős kiadó: Palásthy Lajos titkár; e-mail: info@kisgrafika.hu

Vincze László linómetszete, X3, 105×105 mm

T A R T A L O M

Arató Antal: In memoriam Király Zoltán

V. Tóth Kornélia: Az ex libris mint a művelődéstörténeti kutatások forrása I. rész

Arató Antal: Imolay dr. Lenkey István köszöntése

Arató Antal: Elhunyt Bálványos Huba grafikusművész

Rácz Mária: Várkonyi Károly grafikus emlékkiállítás

Havasi Tamás: Országunk csodái gyermekek exlibrisein

HÍREK – LAPSZEMLE – PÁLYÁZAT – EGYESÜLETI HÍREK

2011/4

IN MEMORIAM KIRÁLY ZOLTÁN

A *Kisgrafika* 2011/2 számában Szokolczay Lajos irodalom- és művészetkritikus *Király Zoltán mosolya* című, lapunk egykori szerkesztőjének ravatalánál – a faszori református templomban – elhangzott búcsúztatóját közöltük. Hát igen, Király Zoltán mosolya! Ha egyesületi találkozóinkon vagy másutt meglátott egy-egy újabb vagy éppen régi ex librist, felső karjait lazán a derekához szorítva, csuklóból széttárta kezeit

(mintha áldást osztana) s elégedetten mosolyogva bólogatott: „Nagyon szép, nagyon jó!” Bár magas esztétikai mércével mért, felülemelkedett azon, soha nem kritizált, a szó szoros értelmében nemes lelkű volt. Mindennek tudott örülni. Az utóbbi években már nem dohányzott, ám olykor elkért egy szál cigarettát. Amikor fújta ki a füstöt, ugyanez az elégedett, befelé is figyelő, örömteli mosoly, tűnődő tekintet jelent meg az arcán.

Ezt láthatjuk Masznyik István *Az Új Írás asztala* című, a folyóiratban egy híján 50 éve megjelent karikatúráján, ahol íróársai – Váci András, Csurka István, Buda Ferenc és mások – vidám társaságában ábrázolja a grafikus. (Igaz, ekkor nem egy kisgrafika, hanem egy pohár bor van a kezében.) A rajzot közöltem *Angyal kürtje* című verseskötetének székesfehérvári bemutatójához készült meghívón, valamint a könyv borítójának grafikáját is, amelyet Vén Zoltán készített. A megyei könyvtár olvasótermében a könyvbemutatóval – a méltatásra Vasy Géza, József Attila-díjas irodalomkritikus vállalkozott – együtt nyitottuk meg Vén Zoltán kisgrafikai kiállítását, amelyen ott láthattuk Király Zoltán részére metszett ex libriseit is. Így jelent meg egyszerre a költő és műgyűjtő a közönség előtt. És él tovább emlékezetemben, emlékezetünkben, hiszen jelen volt a kisgrafika gyűjtők népes tábora is.

1933-ban született Csapon, népes református családban. Szülővárosa a Szovjetunióhoz került, több rokonát a Gulágra hurcolták. A sárospataki középiskola után – mivel jövődi professzorai segítették az osztályidegen származású diák felvételét – Debrecenben szerzett tanári oklevelet, majd – jobb híján – népművelő lett. 1956-ban letartóztatták, statáriális bíróság elé állították, de sikerült megúsznia a súlyosabb büntetést. Két évig rendőri felügyelet alatt élt, csak segédmunkásként dolgozhatott, majd egy ideig a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtárban kollegák voltunk, később egy kisebb műszaki könyvtár igazgatója lett.

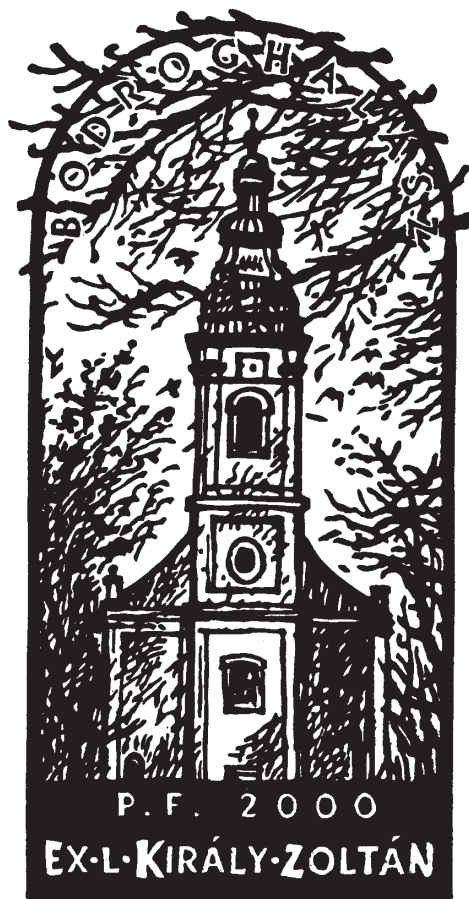
Első költeményei már egyetemista korában, az *Alföldben* jelentek meg. Pesten barátjául fogadta Nagy László, aki elvitte Bulgáriába, s rábeszélte, hogy fordítson bolgár költőket.

Mintegy húsz gyűjteményes vagy önálló kötetben jelentek meg műfordításai. Mint ismert bulgarológust meghívták a budapesti Bolgár Kulturális Intézet tudományos munkatársának. Rendezvényeket szervezett, napi tizenhat órát dolgozott, így aztán két év múlva váltott, a *Mai Bulgária* olvasószerkesztője, újságíró lett. Itt jelentek meg első képzőművészeti vonatkozású írásai is, majd a *Kisgrafikában* mutatta be a bolgár grafikusművészeket. A rendszerváltás hozta el számára a méltó beosztást: öt évig a szófiai Magyar Kulturális Intézet igazgatója, első osztályú követségi tanácsos lett. Rendezvények, köztük kiállítások sokaságát szervezte, s nem feledkezett meg a kisgrafika hazai alkotóinak bemutatásáról sem: Vén Zoltán, Moskál Tibor és mások számára (intézve azok hivatalos meghívását is) több tárlatot is rendezett. Műfordítói tevékenységéért, a bolgár kultúra hazai népszerűsítéséért megkapta a *Cirill és Metód*, valamint az *1300 éves Bulgáriáért* érdemrendet és a *Maradai Lovas Érdemrend* II. fokozatát, a külföldieknek adható legmagasabb bolgár kitüntetést. Ez év júniusában a Bolgár Kulturális Intézet emlékestet rendezett a tiszteletére bolgár költők, barátai és tisztelői részvételével.

Mindezek tükrében különösen elismerésre méltó, hogy számtalan elfoglaltsága közepette – amelyben mindig megértő és segítő társa volt felesége Király Ági – sok időt fordított az ex librisek gyűjtésére, népszerűsítésére, kiállítások rendezésére, lapunk szerkesztésére. Már 1988-ban az Országos Széchényi Könyvtárban (én akkor a könyvtár, ő a *Mai Bulgária* munkatársa volt) reprezentatív kiállítást szerveztünk Pencso Kulekov kisgrafikáiból. Sikerült meghívnia a művészt, ő készítette az illusztrált kiállítási katalógust, s nyitotta meg a tárlatot. Több cikket írt a méltán világhírű művészről, s közvetítette hozzá a hazai gyűjtők ex libris megrendeléseit. Jelentős magángyűjte-

Kőhegyi Gyula fametszete, X2 (1999), 80×57

Vincze László grafikája, X6 (1999), 137×72

ményt alakított ki: a részre, családtagjai részére készült lapok leírása egy külön füzetet igényelne. Szófiából való hazatéréstük után sokasodtak meg írásai a *Kisgrafikában* is. Külföldi művészek mellett – nem szólva egyéb kiállítási megnyitóiról –, szinte a kortárs ex libris művészek mindegyikéről írt személyes hangvételű, ám mégis tárgyilagos méltatást, némelyikről többször is. Teljesség nélkül a következőkről: Bálint Ferenc, Bardócz Lajos, Bordás Ferenc, Dániel Viktor, Deák Ferenc, Fery Antal, ifj. Feszt László, Kass János, Kiss Ilona, Kőhegyi Gyula, König Róbert, M. Kiss József, Nagy László, Molnár István (Icsu) Sajtos Gyula, Tavaszy Noémi, Tellingner István, Ürmös Péter, Vásárhelyi Antal, Vén Zoltán, Vincze László. Legtöbbet a hozzá különösen közel álló Moskál Tiborról írt, akinek elkészítette terjedelmes alkotásjegyzékét, bevezetőt írt az albuma elé, s egyéb módon is segítette, hogy a Békéscsabán kiteljesedő alkotóművészete méltó elismerést nyerjen. Közben részt vett a Nagy László emlékét évente felidéző iszkázi rendezvényeken, az Írószövetség műfordítói szakosztályának munkájában, különféle könyvbemutatókon, a Tokaji Íróklubban, ment (hatalmas aktatáskájában, könyveket, grafikákat cipelve) ahová hívták, s ahol szükség volt rá, mindemellett művelte a parádsasvári hatalmas kertet, ami különös örömet jelentett számára. (Ám itt volt a kis kézi prése is, amelyen ex libriseket nyomtatott.)

Amikor megemlítettem neki, hogy miért nem ír újabb verseket, rendezi sajtó alá összegyűjtött műveit, ismét a hagyományos szelíd mosoly jelent meg az arcán és széttárta kezeit: „Tónikám, mikor?”

Szerénységére, önzetlenségére már csak két példát említek. A reformáció 500. évfordulóján a felújított bodajki gyülekezeti teremben *Reformáció a kisgrafikákon* címmel kiállítást szerveztem s kértem, hogy a megnyitón, mint pataki öregdiák mondja el egy versét is. Lett volna jó néhány alkalomhoz illő, ám ő mégis Cs. Szabó László írását olvasta fel, s beszélt arról, hogy a kiváló író könyvtárát a Sárospataki Nagykönyvtárra hagyta. Vagy két éve javasoltam, hogy a gazdag Kulekov gyűjteményéből rendezzünk egy kiállítást a székesfehérvári Vörösmarty Teremben (ahol többször megfordult), a városnak van egy bolgár testvérvárosa, ez jó apropó lenne. Ismét csak

mosolygott a szokott módon. Kiderült, a lapokat már a nagykönyvtárnak adományozta...

Gazdag, sokrétű életművét a leggyakrabban a református gyülekezetekben elhangzó kifejezéssel lehet jellemezni. Élete, munkássága folyamatos, mások érdekében végzett odaadó, önzetlen *szolgálat* volt. Reá pontosan illik, amit Márai Sándor ír a Füveskönyvének *Az életnek értelme* című írásában: „Az életnek értéket csak a szolgálat adhat, amellyel az emberek felé fordulunk.”

Ennek a szolgálatnak voltunk, vagyunk mi is részesei, s már csak egy dolgunk van, hogy jól gazdálkodjunk azzal. Emlékét megőrizzük.

Arató Antal

Moskál Tibor fametszete, X2, 92×35

AZ EX LIBRIS MINT A MŰVELŐDÉSTÖRTÉNETI KUTATÁSOK FORRÁSA

(TÖRTÉNETI ÁTTEKINTÉS),
I. RÉSZ

Az ex libris műfaja egy sajátos területét képezi a grafika világának, és eredeti funkciójában szoros a kapcsolódása a könyvvel, a könyvgyűjtő, olvasni szerető, bibliofil emberrel. Varjú Elemér (1873–1944) művelődéstörténész már 1895-ben, a Magyar Könyvszemle hasábjain hangsúlyozta az ex librisek, az ex libris gyűjtés művelődéstörténeti jelentőségét¹, a könyvjegyek possessorszemléletű, tulajdonoskategóriákat előtérbe helyező vizsgálatának fontosságát. Az 1903-as első magyar ex libris kiállítás kapcsán pedig leszögezi: „Az ex libris, magyarul könyvtárjegy épen azokhoz az apró emlékekhez tartozik, a melyeket mi magyarok mint nem eléggé tudományos valamit eddig csak mellőzésünkre tartottunk érdemesnek. Bizonyosan sokan vannak közöttünk, a kik nem ismerik, még többen, a kik, ha tudják micsoda, nem sejtik, mi hasznára szolgál ez apró papirlapocskák gyűjtésének, fel nem foghatják, hogy foglalkozhatik velük valaki komolyan s különösen azt nem, miért rendeznek még kiállítást is belőlük.”² Ezekre a kérdésekre keresem a választ a Könyv, Könyvtár, Könyvtáros 2011. augusztusi számában megjelent írásomban. Ennek rövidített kivonatát olvashatják a következőkben.³

A könyvjegy fogalma, megjelenése

A magyar kultúra alapköveit azok rakták le, akik a tudomány és műveltség szeretetétől áthatva könyveket gyűjtöttek. A könyvjegygyűjtés kezdetben még szorosan összefonódott a bibliofiliával, a könyvgyűjtéssel, ami már a XVI. századtól magával hozta a tulajdonosjelölés igényét, melynek egyik módja a könyvjegy, az ex libris alkalmazása volt. A könyvjegy tehát eredeti funkciójában a könyvhöz kötődött, a könyvet díszítette, a könyvművészetrel együtt virágzott és újult meg. Az *ex libris* szó jelentése: könyvei közül való, könyveiből. Ezzel rokon kifejezések: *ex libris bibliothecae*, *ex bibliotheca*, *ex mea bibliotheca*, *ex libris mei*, *ad libros*, *ex museo*, *patronus libri*, *liber meus*, *me possidet* stb. Napjainkban a latin kifejezés lefordításaként már használatos a *könyvjegy*, *Buchzeichen*, *Bucheignerzeichen*, *bookplate*, *boekmerken*, *marquee de livres*, *marques de possession* stb. megnevezés is. Magyar gyűjtők körében pedig az *XY könyve*, *tulajdona*, *könyvtárból*, *könyvei közül*, *könyvespolcáról*, *gyűjteményéből* szerkezetek szokásosak, teljes névvel vagy csak keresztnévvel, becézve vagy rövidítve, monogramszerű jelöléssel. Időnként a felirat tájékoztatást nyújt a tulajdonos foglalkozásáról is.

Régen az ex libris tehát könyvtulajdonost jelölő, a könyv kötetstáblájának belső oldalára ragasztott tulajdonjegy, a könyvgyűjtés, a bibliofilia velejárója. Készíttetése „arisztokratikus szenvedély”, a nemesi családokat reprezentáló címer sze-

- 1 Varjú Elemér: Magyar könyvgyűjtők ex librisei, Magyar Könyvszemle, 1895. 3. sz. 194-195. p.
- 2 Varjú Elemér: Az Iparművészeti Múzeum ex-libris kiállítása (első közlemény), Magyar Könyvszemle, 1903. júl.–szept. 235-236. p.
- 3 A tanulmány széles körű történeti áttekintést nyújt az egyes korszakokról, az ex libris gyűjtők társadalmi rétegzettségét kifejtve a férfiak mellett a női gyűjtőkről, az intézmények számára készített ex librisekről is tájékoztatást ad.

repeltetésével. Funkciójában a legősibb kéziratos bejegyzések szerepét továbbvivő possessorjelölés, szerepe ezen túl a könyv védelme. Gazdagabb emberek engedhették meg maguknak, hogy réz- vagy fametsző mesterekkel tulajdonosi voltukat jelző kis vignettát készíttessenek nagy példányszámú könyvtárakba. A mai napig meghatározó a műfaj életben tartásában a mecénások, megrendelők személye.

Európában az első ex libris a *Hans Iglér* nevére készült fametszetes lap az 1470–1480-as évek tájáról. A könyvjegy műfaj első művelői közt olyan jeles metszőket említhetünk, mint *Albrecht Dürer* (1471–1528).

A XVI. századi kezdetek, kiteljesedés a XVII. században

A XVI–XIX. századból kb. 1000, jórészt heraldikus magyar ex librist ismerünk, melyeken az ábra gyakran latin, részint német jelmonddal egészül ki. Technikájuk jórészt rézmetszet. Ezekből az Iparművészeti Múzeum 1903-ban, az Országos Széchényi Könyvtár – a XIII. Nemzetközi Ex libris Kongresszus rendezvényeihez kapcsolódóan – 1970-ben rendezett nagyszabású kiállítást⁴. A kiállítások anyagából összeállított katalógusok⁵ részletes betekintést nyújtanak a régi magyar ex librisek, s ezek gyűjtőinek világába.

A XVI. századból való két első, Nürnbergben metszett ex librisünk, melyek *Werböczy István* országbíró, ill. *Hans Teilnkes* pozsonyi polgár számára készültek⁶. Ismeretes még *Istvánffy Miklós* királyi kancelláriai titkár könyvtárjegye. Intézményi szinten a *bártfai Szent Egyed-templom* könyvjegye, ill. a *csornai prépostság* ex librise említhető e korai századból.

FRANCISCI Comitis NADASDI Infignia; Palma, Terra, Ales, Cannaz, Lympha, Corona notant... Sed magē MAGNANIMO nans quz pede deprimit unda Et VIGIL ad superos lumina tollit ANAS. CLARA etenim VIRTUS ÆTERNAQUE celfa re. Nec jacet in terris, merfa nec est in aquis.

Nadasdy Ferenc országbíró
ex librise, rézmetszet

(1625–1671) országbíró, *Illyés András* (1637–1712) egyházi író, erdélyi katolikus püspök. A *Perényi bárói*, a *Haller grófi*, a *Bethleni gróf Bethlen család* is készített ex librist. *Zrínyi*

4 Ex libris kiállítások, Kisgrafika Értesítő, 1970. dec., 733. p.

5 Az Országos Iparművészeti Múzeum ex libris kiállításának katalógusa, szerk. Czákó Elemér, Bp. 1903. és Régi magyar ex librisek 1521–1900. leíró katalógus, összeáll. Nyireő István, Bp., Országos Széchényi Könyvtár, 1970. – A továbbiakban bemutatott XVI–XIX. századi ex libris tulajdonosok, gyűjtők fő forrása e két katalógus anyaga.

6 Sándor Dörnyei: Zur Geschichte des ungarischen Exlibris im 16. Jahrhundert, In Armarium Studia ex historia scripturae, librorum et ephemeridum, Akadémiai Kiadó, Bp. 1976. 127–134. p.

Zrínyi Miklós 1652-es ex librise, graf. E. Widemann, rézmetszet

Szelepcsényi György ex librise,
ipse fecit lap, rézmetszet

Miklós (1620–1664) költő, hadvezér, politikus, horvát bán kétfajta könyvjegye (1646-ból és 1652-ből)⁷ arcképét ábrázolja, hasonlóan *Szelepcsényi György* (1646–1685) Magyarország primása saját könyveibe készített rézmetszetű önarcképes ex libriséhez. Utóbbin a tulajdonos címere is látható, s latin szövegében először szerepel magyarországi könyvjegyen az ex libris kifejezés⁸.

Fellendülés a XVIII. században

A XVIII. század folyamán aránytalanul megnövekedett a könyvjegyek száma, másrészt megindult az ex libris „modernizálódása”, a címeres mellett (és helyett) egyre gyakrabban a megrendelő személyiségét kifejező ábrázolással, felirattal. A metszetet készítő magyar művészek közül Binder János Fülöp (Buda), Falka Sámuel (Buda), Zeller Sámuel (Pozsony), Zenger Ágost (Esztergom) a legismertebbek. A század főúri–főpapi könyvgyűjtő családjai közül az *Almásyak*, *Andrássyak*, *Apponyiak*, a *Balassa család*, a *Bánffyak*, *Barkóczyak*, *Batthyányak*, *Berényiek*, *Csákyak*, *Dőryek*, *Esterházyak*, *Festetichek*, *Grassalkovichok*, az *Illésházy gró-*

Illésházyak dubnici könyvtára,
rézmetszet

7 Madas Edit–Monok István: A könyvkultúra Magyarországon a kezdetektől 1800-ig, Bp., Balassi Kiadó, 2003. 143–145. p.

8 In quo me propria signatum videris arte/ Ex libris illum noveris esse meis. In: Siklóssy László: A Gyűjtő, Le collectionneur, kü-lönszám, Bp., Szent György Céh, 1913. 15. p.

Klimó György ex librise, rézmetszet

Telesi Sámuel ex librise,
graf. Nagy Sámuel, rézmetszetSzéchényi Ferenc ex librise,
graf. Junker Keresztély, rézmetszet

(1741–1798) esztergomi kanonok, majd erdélyi püspök, *Batthyány Károly* (1698–1772) herceg, horvát bán, *Brunswick Antal* (1746–1793) alsókorompai gróf, író, *Görgey Márton* (1740–1807) esztergomi prépost-kanonok, *Grassalkovich Antal* báró (1694–1774), *Illésházy István* gróf (1762–1838), *Klimó György* (1711–1777) pécsi püspök, *Széchényi Ferenc* gróf (1754–1820), *Telesi József grófné, gr. Bethlen Kata* (1700–1759), *Telesi Sámuel* gróf (1739–1822) erdélyi kancellár stb.

A bibliofil főurak közül többen jelentős közgyűjtemény alapjait vetették meg. *Batthyány Ignác* a gyulafehérvári Batthyány-könyvtár, *Klimó György* a Pécsi Püspöki Könyvtár, *Széchényi Ferenc* a Magyar Nemzeti Múzeum és az Országos Széchényi Könyvtár (*Bibliotheca Regnicolaris*)⁹, széki *Telesi Sámuel gróf* a marosvásárhelyi Teleki Téka alapítója. *Széchényi*

9 A magyar Nemzeti Könyvtárat, az Országos Széchényi Könyvtárat jogilag 1802. november 25-én alapította gróf Széchényi Ferenc. Akkor az alapító ezt Bibliotheca Regnicolarisnak nevezte, vagyis a Szent Korona országaiban (az alapítás pillanatában: Magyarországon, Horvátországban és Erdélyben) lakók nemzeti könyvtárának. A magyar Nemzeti Múzeum és annak a könyvtára is 1808-tól 1949-ig egyetlen jogi személy volt. In. Monok István: Széchényi Ferenc könyvtáralapítása, Könyvtári Figyelő, 2002. 4. szám, 643–652. p.

fok, az Orczyak, Pálffyak, Széchényiek nevét emelhetjük ki mint olyanokat, akik könyvtulajdonukat ex librissel is jelölték. A kor könyvjegytulajdonosainak többsége egyházi személy, akik nagy szolgálatot tettek a hazai tudományosság hordozásában, továbbadásában. Heraldikus könyvjegyet készítő bibliofil főurak-főpapok: *Arady Nep. János* (1740–1810) esztergomi kanonok, püspök, *Bajzath József* (1720–1802) kanonok, veszprémi püspök, *Barkóczy Ferenc* gróf (1710–1765) prépost, kanonok, esztergomi érsek, *Batthyány Ignác* gróf

nyí Ferenc 1802-es adománya részét képezte a kb. 2000 lapot számláló ex libris gyűjtemény, mely jórészt heraldikából állt. Ezek eredeti rendeltetésüknek megfelelően Széchényi könyveit díszítették.

A magas katonai rangot viselő személyek közül *Amade László Ferenc* (1705–1764) költő és tábornok könyvjegye ismeretes, a bárói címere fölött latin jelmonddal, hadijelvényekkel, külön szövegmezőben kiérdemelt titulusaival. *Hadik András* (1710–1790) huszártábornok, császári tábornagy, bácsmegeyi főispán, politikus könyvjegyén a címerpajzs alatt hadijelvényei láthatók¹⁰. *Batthyány Károly* (1689–1772) tábornagy, horvát bán ex librissén szintén címere¹¹ szerepel rendjelekkel, hercegi koronával. A kiterjesztett szárnyú fehér pelikán, amely csőrével a mellét tépve, fiókáit táplálja, szemléletes megjelenítése annak az önfeláldozásnak, amellyel a család számos tagja a nemzet ügyét szolgálta. Erre utal a család – ex librissén is szereplő – jelmondata: *Fidelitate et fortitudine* (Hűséggel és bátorsággal).

A polgári foglalkozású könyvgyűjtők közül *Agnethler Mihály Gottlieb* (1719–1752) délerdélyi orvos, *Dániel Imre* (1754–1804) gyulafehérvári püspöki könyvtáros, *Cornides Dániel* (1732–1787)¹² egyetemi könyvtárőr, egyetemi tanár, író, *Kovachich Márton György* (1743–1821) történész, a budai egyetemi könyvtár őre stb. nevét emelem ki.

Intézményi szinten a *bibliotheca publica*, azaz nyilvános könyvtárak kialakulásával párhuzamosan figyelhető meg a címerek mellett a szimbólumos és szöveges ex librisek egyre sűrűbb alkalmazása.¹³ A magyar testületi könyvtárak, közhasznú könyvtárak, tanintézetek, egyetemek ex librisei közül a XVIII. században kiemelkedik a *Buda-pest. Pálosrendi kolostor könyvtára* címeres ex librise, mely levélfüzérrel körülvett címet tartalmaz, két oldalt angyalokkal.¹⁴ A *Buda-pest. Királyi Magyar Tudományegyetemi Könyvtár* részére 1770-80 körül készült ex libris jelképes ábrát tartalmaz, a valószínűleg Pray György igazgató által rendelt könyvjegye központi alakja Apolló, kezében az óbudai egyetem címerével, rajta Mária Terézia névbetűivel, lábainál a tudományok és a művészetek szimbólumaival (metszette: Binder Fülöp)¹⁵. A századból ismeretes még a *zirci apátság* könyvjegye, a *budai domonkos rendház könyvtára*, *Bihar vármegye könyvtára* és a *Magyar Királyi Helytartótanácsi Számvevőség Könyvtárának* ex librise.

V. Tóth Kornélia

(A XIX. századtól napjainkig tartó történeti ív áttekintése a cikk második részében, a lap következő számában olvasható.)

10 A könyvjegye részletes leírását lásd Varjú Elemér: Magyar könyvgyűjtők ex librisei..., 198. p.

11 A Batthyány család címerét Batthyány Boldizsár kapta Mátyás királytól.

12 Nevét viseli XVI. sz.-i nyelvemlékünk, a Ráskai Lea által másolt Cornides-kódex.

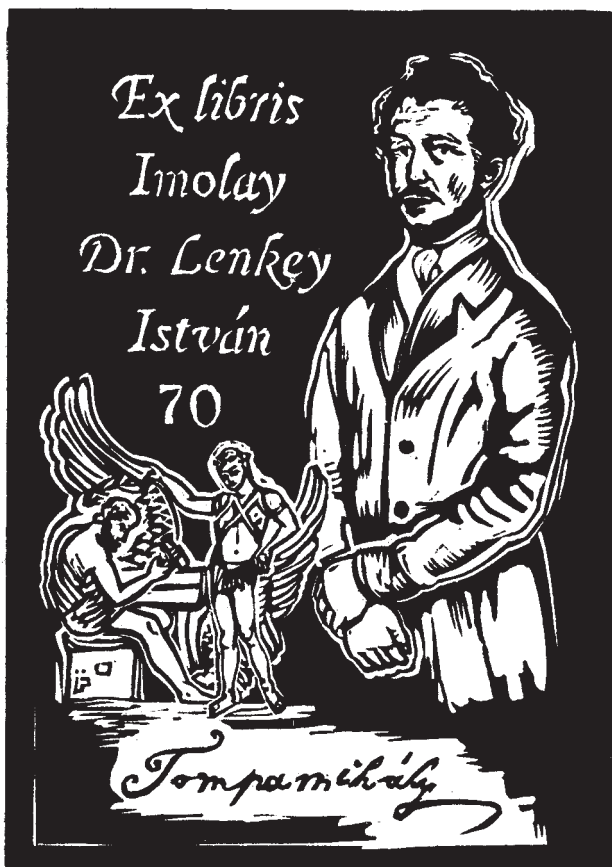
13 A nyilvános könyvtárak kialakulása kérdésében, fogalmi és időbeli behatárolása terén a szakirodalomban sok polémia olvasható, de Klimó György pécsi gyűjteményének 1774-es megnyitása korszakhatárnak tekinthető hazánkban. In. Madas-Monok: A könyvkultúra..., 116. p.

14 Ennek keletkezési évéről a fennmaradt példányok nem adnak pontos felvilágosítást, egyiken 17...(!) szerepel, a másikon ez 1732-re, ill. 1781-re lett kiegészítve.

15 Régi magyar ex librisek 1521–1900..., 20. p.

IMOLAY DR. LENKEY ISTVÁN KÖSZÖNTÉSE

Lenkey István 70 éves. Legfeljebb ősz haja, szakálla utal erre. Ha kisgrafikáról esik szó Mohácsról (korábban Debrecenből) végigszáguldozza az egész országot, egy nap alatt megjárja Székesfehérvárt, Budapestet, egyesületi összejöveteleinken lelkesülten magyaráz, gesztikulál, szól terveiről, hozza az újabb kiadványait, ex libriseit. Nem ad fel semmit (legfeljebb adományoz), most Mátyás királyt, Szent Györgyöt ábrázoló lapokat gyűjt – egyebek mellett. Talán sorszerű, hogy október 31-én, a Reformáció Napján született. Mint egy 1786-ban készült egyházközségi jegyzőkönyvben olvasom (az

Ürmös Péter linómetszete, X3 (2011), 115×80

interneten) felmenőinek külön padsor dukált az imolai és az alsócuhi református templomban. (A Lenkey-huszárokat Kékesi László linómetszeten örökítette meg a részére.) Putnokon (Imola szomszédságában) nevelkedett, s talán az is sorszerű, hogy mivel „egyéb” származása miatt nem vették fel az egyetemre, így a Debreceni Református Teológiai Akadémiát végezte el. (Később egy évig a baseli egyemen volt ösztöndíjas.) Egyéb szakképzései: könyvtáros (ELTE), magyar-történelem szakos tanár (KLTE), kéziszedő szakmunkás, könyvtervező-, és szerkesztő. Volt húsipari segédmunkás, a Református Kollégium főigazgatói irodájának vezetője, a Nagykönyvtár folyóirattárosa, a Teológiai Akadémia Szakkönyvtárának vezetője, tanár, nyomdai korrektor, szedőtermi művezető, a Mécs László Kiadó főmunkatársa, újságíró. És mindemellett ex libris gyűjtő, művészeti szakíró, helytörténész, bibliográfus.

Kisgrafikával az 1970-es évektől foglalkozik. A debreceni ex libris művészet hagyományait is felélesztve, hallatlan energiával szervezi újjá a helyi gyűjtők és művészek körét. Megnyeri a Debreceni Pedagógus Szakszervezet és Művelődési

Ház támogatását. Az ennek keretében tevékenykedő Ajtósi Dürer Ex Libris Gyűjtő Kör a legjobb kortárs művészek 12 lapos, számozott mappáit adja ki. Feledhetetlen mentorával, dr. Semsey Andorral szerkeszti azokat, méltatja az alkotókat (Menyhárt József, 1973; Bordás Ferenc, 1976 stb.). A Debreceni Virágkarnevál alkalmából – szintén dr. Semsey Andorral – reprezentatív kiállításokat szervez (s katalógusokat ad ki) *Virág az ex libriseken* (1975, 1977) címmel. Tematikus pályázatokat szervez, 1978-ban megrendezi az V. Országos Kisgrafikai Találkozót, a kiállításához kapcsolódó tárlathoz minden igényt kielégítő, színes illusztrációkat közlő katalógust állít össze. Mindezek megvalósításához támogatók, szponzorok seregét szerzi meg. Kiállításokat szervez „vidéki” könyvtárakban, művelődési házakban, művészeket, új gyűjtőket nyer meg az ex libris ügyének. Az egyik legjobb „filiája” a hajdúhadházi Földi János Nagyközségi Könyvtár, melynek szerkeszti a *Kisgrafikai füzetek* című kiadványsorozatát, amelyben olyan forrásértékű összeállításai jelennek meg, mint pl. *Menyhárt József ex librisei és alkalmi grafikái* (1986), *Dr. Semsey Andor munkásságának bibliográfiája* (1986). Azt talán már említenem sem kell, hogy közben (s mindmáig) folyamatosan publikál a *Kisgrafikában* (három évtizede a KBK Intéző Bizottságának a tagja) írásai jelentek meg külföldi ex libris folyóiratokban, hazai múzeumi évkönyvekben, a KLTE kiadásában közreadja a *Magyar ExLibris 1935-1936 repertóriumát* (1980) stb.

Közösségi munkája újabb teret nyer, amikor az 1988-89-es évek fordulóján Babarcra, majd Mohácsra költözik. Hamarosan baráti kapcsolatot alakít ki a térség művészeivel, művészetbarátaival, népszerűsíti a kisgrafikát, helytörténeti kutatásokat végez, évekig a *Mohácsi Hírlap* rovatvezetője, három évig a *Mohácsi Művészet Társaság* elnöke, 1998-tól a *Hetedhétathár* munkatársa. 1991-ben szervezője a Dunamenti országok ex libris gyűjtői első találkozójának. Közösségteremtő készségének újabb bizonyítéka, hogy 2004-ben megalakítja a mohácsi szőlőhegyhez kötődő *Hegyibeszédesek Baráti Társaságát*, gondozza a társaság kiadványsorozatát, amely változatos tartalmában, nyomdai kivitelében becsületére válna bármely – hivatalos támogatást élvező – civil szervezetnek. Mindemellett továbbra is rendez – Nagykanizsától Vásárosnaményig – kisgrafikai tárlatokat, hívják egyéb kiállítások megnyitására, előadások tartására.

Mindeközben nem feledkezik meg felnevelő szűkebb pátriájáról, Gömörországról sem. 2008-ban és 2010-ben ex libriseiből és alkalmi grafikáiból, ebben az évben iparművészeti és képzőművészeti gyűjteményéből jelentős kollekciót ajándékoz a putnoki Holló László Galériának. Születésnapjára nagyszabású tárlaton mutatták be a gyűjtemény egy részét. Imolay dr. Lenkey István majd fél évszázados közösségi, gyűjtői munkássága tehát új életet, teret nyert. Őszinte szívvel gratulálunk, további eredményes munkát, sok örömet kívánunk szerkesztőségünk, egyesületünk nevében.

Arató Antal

Hannu Paalasmaa (finn) grafikája, S2, Op. 134 (1984), 35×57

ELHUNYT BÁLVÁNYOS HUBA GRAFIKUSMŰVÉSZ

Életének 74. évében elhunyt Bálványos Huba (1938. jún. 7 - 2011. aug. 12.) Munkácsy-díjas grafikusművész, több jelentős díjjal kitüntetett művészetpedagógus, professor emeritus.

Először a Képzőművészeti Főiskolán tanított, ám mivel részt vett a III/II-2 Belső Reakció Elhárító Csoportfőnökség állandó zaklatása, megfigyelése alatt tevékenykedő Orfeo Együttes művészeti tevékenységében, a főiskoláról átszervezés címen elbocsátották. Ezt követően a Budapesti Tanítóképző Főiskolán tanít, majd tanszékvezető főiskolai tanár. Hat felsőoktatási tankönyvet, számos tudományos cikket, tanulmányt írt, ismeretterjesztő előadásokat (előadás sorozatokat) tartott, nyaranta képzőművészeti táborokat vezetett. (Ügyszeretetére mi sem jellemzőbb, hogy 1970-ben a csepeli Olvasó Munkás Klub *Szépség és Igazság* című képzőművészeti sorozatának minden egyes meghívóját eredeti linómetszetével illusztrálta.) Több grafikai mappája jelent meg, Ladányi Ferenc, Baranyi Ferenc, József Attila és mások verseit illusztrálta. Ez év júniusában még a zebegényi Szőnyi Galéria *Tisztelet a Mesternek* sorozatában mutatták be a műveit. Mintegy 130 egyéni kiállítás volt itthon és külföldön egyaránt. A firenzei grafikai biennálén aranyérmet nyert, a hazai díjai megközelítik a 20-at.

Bálványosi Huba: *Tragédia tusrajz, 1973*

Bálványosi Huba litográfiája Pass Lajos: *Stabat Mater c. költeményéhez 1991-ből*

Két éve Székesfehérváron tartott előadást. Megemlítettem, hogy honlapján nem szerepel Soós Imrénének lapunk 1982/1. számában róla írt terjedelmes cikke, amelyet – a címlapon közölt szitanyomat mellett – hat kisgrafika illusztrál. Kérésére elküldtem a lapszámot, valamint azt is, amely a Stettner Béla temetésén elhangzott búcsúztatóját közli. Több, korai linómetszetű kisgrafikával, ex libris tervvel viszonzta, valamint egy régi kisfilm CD másolatával, ahol – többek között – a kisgrafikáiról is jól ismert Perei Zoltán mutatja be a lapdúcmetset készítését. Ő elsősorban vegyes technikájú rajzokat, litográfiákat készített. (Arról, hogy hogyan, megtekinthető a honlapján – www.balvanyoshuba.hu – hozzáférhető videofilmen.)

A *Magyar kisgrafika* című mappánkban két lapja (*Bábu, EX LIBRIS LIBERTATIS*) jelent meg. Csak sajnálni tudjuk, hogy sokrétű tevékenysége mellett kevés kisgrafikát készített. Ezek viszont annál is inkább megbecsülésre méltóak, mert jól tükrözik az 1970-es, 1980-as években felvirágzó kisgrafikai művészetünk magas színvonalát.

Arató Antal

VÁRKONYI KÁROLY GRAFIKUS EMLÉKKIÁLLÍTÁS

2011. szeptember 4-én 11 órára a Debreceni Egyetem Orvos Centrum Elméleti Galériába Várkonyi Károly grafikus művész emlékkiállítás megnyitójára voltam hivatalos. A hosszú vonat utat Nagy László Lázár ceglédi képzőművésszel töltöttem. Közel fél órával a megnyitó előtt érkezünk az aula-ba, ahol már sok-sok érdeklődő nézelődött. Várkonyi Zsolt – Karcsi bácsi fia – és felesége szeretettel fogadtak bennünket.

A nagyon szép grafikai kiállítást Karcsi bácsi fényképe, néhány szabad grafikája és tárlóban vésői, dúcai vezetik be. Ott láthatók a 4×6 és 2×2 cm-es kis fadúccok, melyek illusztrációkhoz készültek.

A 40×60 cm-es paszpartúzott, bekeretezett tablón több mint 600 kisgrafikát, fa- és linómetszetet csodálhat meg a közönség, így pl. „leszereltem-1934”, „Berei Soó Rezső Ajtósi Dürer Céh tagsági jegye 1940”, Kato-Gábor gyönyörű hajós ex libris... Minden egyes darab egy-egy műremek, mondanivalóan gazdag, kedves, szellemes, maradandó alkotás.

A kiállítás háziasszonya Cserép Zsuzsanna, a DOTE Közművelődési Titkárság és Szervezési Iroda munkatársa volt, a Debrecen Kultúrájáért díj tulajdonosa.

Tamus István grafikus, tanszékvezető tanár, az Ajtósi Dürer Egyesület elnöke mondott megemlékezést. Méltatta Várkonyi Károly (1910-2001) munkásságát, látva az emléket a fehér-fekete kis alkotásokban, melyek gazdag érzelmet tárnak elének. Tamus István szerencsés, mert ismerte Várkonyi Károly művész urat, de sajnálatos módon ismeretségük rövid volt. Egy beszélgetésük alkalmából Tamus István elmondta neki, hogy a debreceni és onnan elszármazott művészekkel szeretnének egyesületet alapítani. A 2000 őszén megalapított társaság Várkonyi Károly javaslatára vette fel az Ajtósi Dürer Egyesület nevet, mely által a II. világháború előtti évek összekapcsolódnak az ezredvéggel, a kontinuitás szép példájaként.

Várkonyi Zsolt, a művész fia nagy tisztelettel emlékezett édesapjára, ismertette életútját, munkásságát. Várkonyi Károly érettségi után Budapesten az Iparrajziskola grafika osztályába

Várkonyi Károly fametszete, X2, Op. 933, 112×57

Várkonyi Károly fametszete, X2, Op. 897, 63×120

járt, majd a festőművész nagybácsi vitte ki Berlinbe Albert Reimann képzőművészeti iskolájába. Ez időben a londoni Golden Cocherell emblema pályázatának II. díját nyerte. Hazajövele után beiratkozott a budapesti Képzőművészeti Főiskolába.

Élete során sok megpróbáltatáson ment keresztül, de vidám természetével leküzdötte a nehézségeket. Debrecenben telepedett le, 1936-ban megnősült. Dolgozott a Magyar Királyi Kultúrmérnöki Hivatalban, volt fogságban, tanított iskolában. A debreceni szakközépiskolát seccója, az abaújszántói óvoda falát vidám mesefestményei díszítik.

A hatvanas években fordult ismét a grafika felé. Ex libriseit, alkalmi grafikáit a világ minden táján szívesen gyűjtik. (Láttuk, hogy nemzetközi kongresszusokon hogy rajongták körül tisztelői.)

A kiállítást a DOTE Monteverdi Kórus műsora zárta ketrebe, majd koccintással adóztunk a tíz éve eltávozott Várkonyi Károly grafikusművész, mindannyiunk Karcsi bácsija tiszteletének.

Két fiúgyermek és unokái őrzik, ápolják emlékét.

Rácz Mária

ORSZÁGUNK CSODÁI GYERMEKEK EX LIBRISEIN

13. alkalommal rendezték meg a szlovákiai Hlohovecban (Galgóc) a gyermekeknek szervezett Ex libris Biennálét. A reprezentatív kiállításon a 12 európai és ázsiai ország 1511 „alkotójának” több mint 1700 munkájából válogattak. A különböző gyermekkategóriák mellett a KBK egyik tagját, felkészítő tanárként Réti Andrást díjazták. A művésztanár diákjait évek óta kreatívan ösztönző tevékenységéért érdemelte ki az elismerést. A magyar diákok is jelentős sikereket értek el, hiszen Tatáról 3 (Fehér Ambrus 14 é., Pikács Renáta 14 é., Vencei Réka 12 é.), Berettyóújfaluból 1 (Bodnár Brigitta 12 é.), Nyírbátorból 1 (Havasi Panna Flóra 9 é.) diák kapott díjat.

Hlohovec a megnyitó ceremónia 3 napja és a Biennálé kiállításának, társrendezvényeinek ideje alatt a „gyermek-ex libris fővárosává” vállhatott. Mindezt, a nagyon színvonalas szervezés – melyet Helena Pekarovicova a verseny elnöke, szervezője lelkesen fogott össze –, a zsűri, a támogató szervezetek, a meghívott illusztris megnyitó személyek, vendégek emelték megérdemelt rangjára.

A „Országom csodái” tematikára készült gyönyörű ex librisek bemutatják, a különböző nemzetek történeti, tárgyi, természeti értékeit, de elsősorban reprezentálják, hogy az igazi csodák a tehetséges fiatalok.

Havasi Tamás

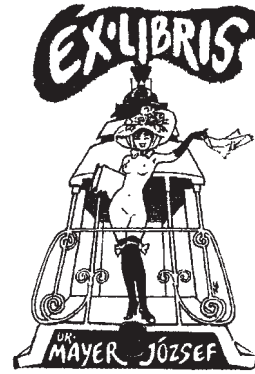

Várkonyi Károly fametszete, X2,
Op. 1048, 103×63

HÍREK

100 ÉVE SZÜLETETT ZÓRÁD ERNŐ (1911. OKTÓBER 16.)

Balassagyarmaton született, és ifjúságát a ma Szlovákiában lévő Dacsókesziben (Kosihovce) töltötte az első világháború végéig. Tanítói korán felismerték kitűnő rajzkészségét, ezért javasolták művészeti téren a továbbképzését. Ennek alapján végezte el Pesten a Kinizsi utcai Iparművészeti Iskolát. Azonnal felismerve, hogy egy jellegzetes városkép tűnik el Budapestről, ezért az 1930-as évek elején szinte a bontások előtt megrajzolta Tabán utcácskáit, tereit és jellegzetes alakjait, amely kortörténeti dokumentumokként és művészi ábrázolásban maradtak meg az utókornak.

Zórád Ernő grafikája,
130×90

Bemutatott kiállításán óriási sikert aratott, mely könyv alakban is kiadásra került, sok más egyéb sikeres képregény rajzaival együtt. De megőrizte a FÜLES és sok más alkalmi füzet is igényes rajzait és művészetét. Becslések szerint 19 ezer rajzot készített magas színvonalon.

93 éves korában, 2004. április 8-án hagyott itt bennünket, de alkotásaiban örökre velünk marad.

2011. december 4-én a Krúdy házban nyílt meg életmű kiállítása, de jelenleg a Petőfi Irodalmi Múzeumban irodalmi illusztrációiból, a kArton Galériában személyesebb tárgyú képeinek kiállítása tekinthető meg.

Mayer József

Fery Antal fametszete, X2, Op. 1754 (1986), 105×75

AZ EX LIBRIS RÓL – ÚJ SZEMPONTOKBÓL

A közelmúltban tagtársunk, Vasné Tóth Kornélia, az Országos Széchényi Könyvtár ex librisekkel foglalkozó kutatója több cikkel, tanulmánnyal gazdagította az ex libris szakirodalmat. Ezek a Könyv, Könyvtár, Könyvtáros (*Az ex librisek művelődéstörténeti jelentősége, szerepváltozása a possessorok vonatkozásában*, 3K, 2011. aug., 45-61. o.), a Magyar Könyvszemle (*A modern ex libris a vizuális kultúra korában – egy hungarika vonatkozású gyűjtemény üzenete*, MKSz 2011/3. szám, 359-377. o.) c. folyóiratokban láttak napvilágot.

Mindkét írás érdeme a gazdag, külföldi vonatkozásokra is kitékintő szakirodalmi adatbázis, és a bemutatott ex libris állomány széles köre. Az ex librisek tulajdonosi szempontú bemutatására vállalkozó első tanulmány a bibliofilia oldaláról megközelítve a nevesebb könyvjegygyűjtők bemutatására törekszik a XVI. századtól napjainkig, és a műfaj művelődéstörténeti, kultúrtörténeti vonatkozásait helyezi a középpontba, kiemelve az Országos Széchényi Könyvtár gyűjteményét és ex libris kiállításait.

A második írás az ex libris és hungarikakutatás kapcsolatának felmutatásával, egy hungarika vonatkozású moszkvai gyűjtemény hungarika ex libriseinek elemző feltárásával újabb irányokat mutat fel az ex librisológia terén.

A Duna-part c. irodalmi, kulturális folyóirat 2011/2-3. számában olvasható a *Művelődéstörténeti anksz a kisgrafikákon* c. kiállítás megnyitójának szövege. A V. Tóth Kornélia által megnyitott kiállítás körünk három tagjának (Kőhegyi Gyula, Sajtos Gyula, Ürmös Péter) kisgrafikáit, zömében ex libriseit mutatta be, a megnyitóra 2011. február 11-én került sor a Szabó Ervin Könyvtár Budafoki Könyvtárban.

Kalasznyikov fametszete, X2, Op. 434

SZEVEDI ESEMÉNYEK A KISGRAFIKA BARÁTOKNÁL

A 60 éves Százszorszép Gyermekház Kincseink címmel rendezett kiállítást szakkörvezetőinek munkáiból. Itt láthattuk Dégi László egykori tagunk festményeit, grafikáit és Tóth Rózsa olajfestményeit és fafaragásait.

A Somogyi-könyvtár aulájában Koronás fők, államférfiak, főpapok, tudósok könyvtárainak darabjai címmel Szőkefalvi-Nagy Erzsébet rendezett nagy sikerű kiállítást.

A Móravárosi Napokon a Közösségi Házban László Anna és Zombori László festményeit láthatta a nagy számú érdeklődő.

A Móra Ferenc Múzeumban a IX. Numizmatikai és a Társtudományok Konferencián dr. Nagy Ádám „A pénzekről irodalmi módon Tömörkény István novelláiban”, Ujszászi Róbert „A XIII. századi magyar pénzverés mitológiai háttere” címmel tartottak előadást.

Csongrádon a Csemegi Károly Könyvtárban Palánkainé Sebők Zsuzsanna a Somogyi-könyvtár igazgatónője nyitotta meg a Kisgrafika Barátok Köre Szegedi Csoport ex libris kiállítását. A rendezvényeken tagjaink szép számban ott voltak.

Múzeumi körutazást tettek október 22-én Bakacsi Lajos, dr. Miseta Mária, Rác Mária, Sárszegi György, Takács Erika, dr. Tóth Rózsa és Zboján Rózsa. Csongrádon a Koszta József Múzeumban megtekintették a helytörténeti, a Koszta József és a Csontváry Koszka Tivadar kiállítást. Utóbbi művésznek korai festői korszakából képek és grafikák láthatók.

Hódmezővásárhelyen az őszi tárlat anyagát tekintették meg.

Szegedre visszatérve a Móra Ferenc Múzeumban Csontváry további alkotásait lehetett megcsodálni.

2011. október 26-án Kopasz Márta képzőművész, Szeged város díszpolgára 100. születésnapja alkalmából sírmelegének avatásán Papp György grafikusművész emlékezett a művésznőre.

A Szegedi Nemzeti Színházban Kopasz Márta tiszteletére rendezett kiállításon dr. Szalay István főiskolai tanár méltatta a „város nagyszonyját”.

Rác Mária

Sajnálatos módon az előző számunkban közzétett „Országos találkozók” listájából kimaradt a 2005-ben Szegeden megtartott kétnapos találkozó. Ezúton tesszük közzé az immár javított listát. Ezek szerint tehát az idei a XXI. volt.

Sorszám	Időpont	Helyszín	KISGRAFIKA szám – oldal	Megjegyzés
I.	1973. 04. 30.	Cegléd	1973/2 – 22. old.	
II.	1975. 04. 20.	Cegléd	1975/2 – 33.	
III.	1976. 07. 17.	Pécs	1976/2 – 5.	
IV.	1977. 07. 10.	Szeged	1977/2 – 5.	
V.	1978. 07. 1-2.	Debrecen	1978/2-3 – 7.	
VI.	1979. 07. 14-15.	Veszprém	1979/1-2 – 59.	
VII.	1980. 07. 12-13.	Szombathely	1980/1-2 – 1.	
VIII.	1981. 08. 21-22.	Budapest	1981/2-3 – 1	
IX.	1982. 07. 3-4.	Pécs	1982/2-3 – 9.	
X.	1984. 04. 30.	Budapest	1984/3 – 10.	25 éves a KBK
XI.	1985. 08. 24-25.	Ajka	1985/3 – 2.	
XII.	1987. 06. 13.	Tihany	1987/1 – 29.	IX. Kisgr. Biennálé
XIII.	1988. 06. 18-19.	Szeged	1988/3 – 16.	
XIV.	1989. 06.	Budapest	1988/3 – 37.	
			1989/1-2 – 2.	30 éves jubileum
XV.	1994. 09. 24.	Budapest	1994/3 – 16.	
			1994/4 – 16.	35 éves jubileum
XVI.	1996. 08. 17-18.	Budapest	1996/4 – 2.	
XVII.	2001. 01. 20.	Budapest	2001/1 – 2.	Tisztújító
XVIII.	2005. 05. 20-21.	Szeged	2005/2.	
XIX.	2006. 01. 28.	Budapest	2006/1 – 2.	Tisztújító
XX.	2009. 04. 18.	Budapest	2009/2 – 2.	50 éves jubileum
XXI.	2011. 05. 20-21.	Szeged	2011/2 – 7.	50 éves szegedi KBK

Paláshy Lajos

MŰVÉSZETRŐL MÁSKÉPPEN – MÁS KÉPPEL

A Kisgrafika Barátok Körének
legújabb egyesületi kiállítása

A Józsefvárosi Galéria adott otthont a „Nyolc pont hu – KBK 2011” címmel megnyílt kiállításnak, amelyet az egyesületi tagok alkotásaiból rendeztek meg szeptemberben. Ezúttal nem az ex librisek játszották a főszerepet, hanem más-más művészeti műfajokat és különböző technikákat tártak a látogatók elé az egyébként kisgrafikáikról ismert művészeink.

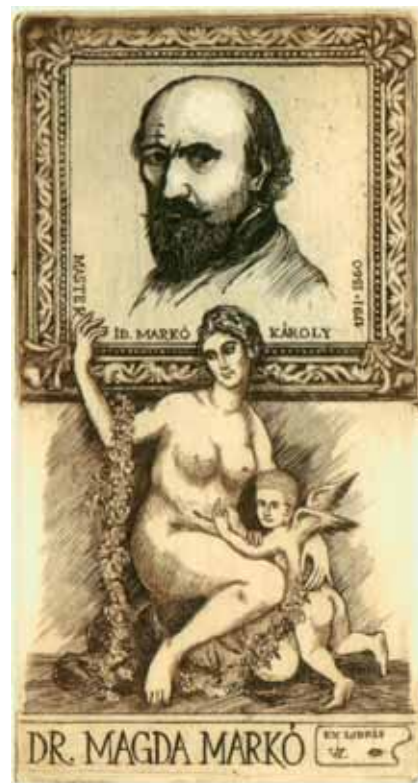
A tárlat ötlete a leköszönő korábbi galériavezetőtől, Horváth Mártától származik, ennek a kivitelezése Kerékgyártó Lászlónak, valamint az új vezetőnek, Lakos Gabriellának köszönhetően valósult meg. A cél valójában az volt, hogy a könyvjegyeikről ismert alkotóink most kivételesen más művészeti ágakban és műfajokban nyilatkozzanak meg. A cím pedig azt fejezi ki, hogy az alkotók valamilyen formában a nyolcadik kerülethez kötődnek, akár egyénileg, akár pedig az egyesület révén. A szervezést és installálást Kerékgyártó László vállalta, míg a rendezésben Köhegyi Gyula és Vályi Csaba segítettek neki. Eredetileg az egyesület elnöke, König Róbert nyitotta volna meg a kiállítást, de betegsége miatt helyette Aniszi Kálmán, a kolozsvári egyetem nyugalmazott oktatója vállalta az alkotások méltatását és a tárlatvezetést.

Bardócz Lajos díjnyertes fametszetes sorozata 2003-ban Tokióban és Lodzban szerepelt korábban, témájában pedig Kőműves Kelemen balladáját dolgozta fel. A másik sorozata mélynyomású technikával készült. Bálint Ferenc mives képgrafikái közül az első tondó formájú kompozíciója az acsargó farkasok által körülvelt szelíd és jámbor bárány ellentétére épül; míg a másodikon egy, a történelmi Magyarország formáját idéző, dús lombú fa kapaszkodik ezerszálú gyökézzel az anyaföldre. Blahó Borbála szitanyomat sorozata a lakóhelyiségek hétköznapi és ünnepi miliójét állítja ellentétbe, mindezt nagyon finoman kezelt vonalkultúrával. Édesapja, Blahó József tusrajzain izgalmas formajátékot eredményeznek a négyzethálóra foglalt és rendezett pozitív-negatív minták és arcok.

Szentessy László linómetszete, X3 (2011), 80×55

Éles Bulcsú egyedi rajzának számítógépes változatát küldte el erre az alkalomra. Kerékgyártó László festményein a józsefvárosi motívumokat átjáró spleen hangulatot egy-egy napsugár vagy fény-nyaláb oldja. Külön erre az alkalomra készült az ex libriseket egy forgó hengeren bemutató „tornya”, valamint még több objektje (kisgrafika – örökmozgó, Madár) is kiállításra került. Köhegyi Gyula munkái között szintén díjnyertes alkotások szerepeltek; a Kőbányai Képző- és

Vén Zoltán rézmetszete, C3, 102×53

Iparművészek Körének idei biennáléján nyert nagydíjas alkotásai (Az én köreim) a színes magasnyomású technika mesterpéldányai. Formaszintézis ragyogó példája a szintén a kiváló metszőtechnikával készített Kék bolygó, és a Tükröződő város című alkotása. Egy térplasztika, a Kisgrafika-gömb koronázta itteni műveit. König Róbert nagyméretű fametszetei német kultúrkör témáiból merít a rá jellemző precizitással és kidolgozottsággal. Nagy mesélőkedvvel fűzi egymáshoz, és köti csokorba a motívumokat. Nőt Béla lavírozott színes rajzai a föld és víz problémakörének egy aspektusát tárja elénk. Sajtos Gyula mives linómetszetei tematikailag széles skálát mutatnak be a csendélettől a tájképig (Agárd), az illusztrációtól (Öreg halász...) a meseképig (Sala érkezése). Ürmös Péter foltmáratásos lapjai itáliai motívumokat dolgoztak fel. Vályi Csaba megint csak mesteri metszőtechnikáról tesz bizonyosságot, de nemcsak grafikai értelemben (Romantikus tanulmány). Gazdag szín és tónuskontrasztra komponált intarziáinak témái szintén széles skálán mozognak: Golgota – Keresztút, Fejfák, Józsefvárosi Tűzfal. Technikai oeuvre-je szintén gazdag, hiszen kiállított még mélynyomású grafikat és akvarellt is. Vén Zoltán rézmetszetes lapjai a közelmúltban körünkől eltávozott feleségének, Mocsári Mária iparművésznő emlékére készültek. A Haláltánc című képe sajátosan egyéni értelmezésben tárlja ezt az ősi témát.

Végeredményképpen megállapíthatjuk, hogy a tárlat jó hírverése volt nemcsak körünknek, hanem a különböző képzőművészeti technikáknak – ahogy a vendégkönyvben is feljegyezték a látogatók.

A kisteremben dr. Soós Imre művészeti író és Van Gogh szakértő korábban már ismertetett gyűjteményének egy változata lett ismételten bemutatva. Mindkét tárlat szeptember végéig tartott nyitva.

(- ü -)

A HARCUNKAT MEGHARCOLTUK

(A Rákóczi- szabadságharc emlékezete) című kiállítás
az Országos Széchényi Könyvtárban

2011 szeptemberében az Országos Széchényi Könyvtár Plakát- és Kisnyomtatványtára kiállítással emlékezett a Rákóczi szabadságharc bukásának 300. évfordulójáról.

A kiállítás jelmondataként egy Ady-vers idézete szolgált: „A harcunkat megharcoltuk...”.

A kamara-kiállítás anyagát a gyűjtemény anyagából a tárlat kurátora, Vasné Tóth Kornélia válogatta, az intézmény ezzel kapcsolódik az országos rendezvényekhez. A szabadságharc emlékhelyeit és személyeit gazdag szemléltető anyag segítségével tekinti át.

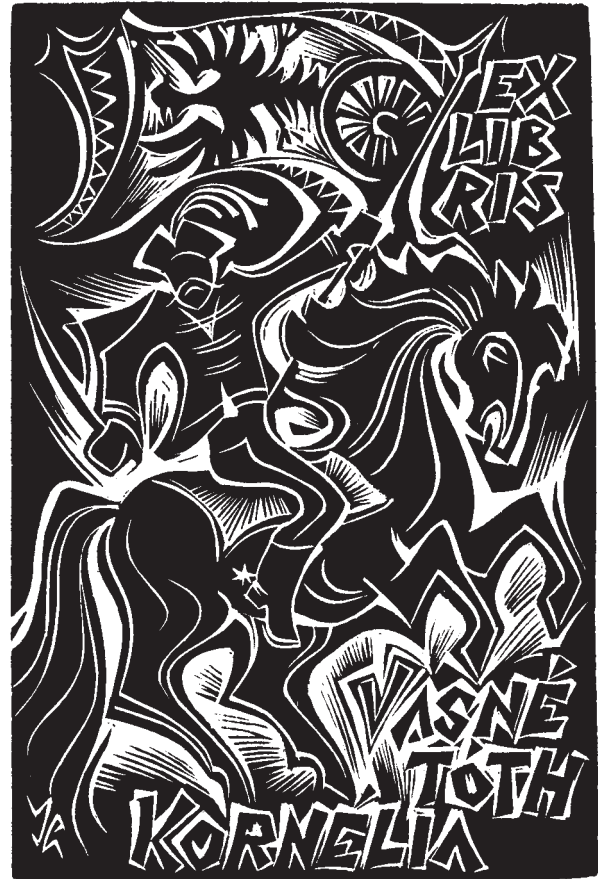
„A dokumentumtípusok tekintetében az anyagok széles körét: metszeteket, litográfiákat, képeslapokat, ponyvákat, plakátokat, ex libriseket és egyéb kis- és aprónyomtatványokat felvonultató kiállítás felidézi a szabadságharc jeles vezetői közül II. Rákóczi Ferenc, Bercsényi Miklós, Bottyán János, Esze Tamás, Vay Ádám alakját. Ludwig Rohbock metszetein keresztül a kuruc kor neves váraiba: Árva, Huszt, Sümeg, Esztergom, Kassa, Marosvásárhely stb. ad betekintést. A történeti ív a szabadságharc kitörésén, Rákóczi Lengyelországból való hazahívásán (1703) keresztül a főbb csatahelyek, kuruc-labanc összecsapások, országgyűlések, a kiváltságolt települések bemutatásán át a szatmári béke megkötéséig (1711) terjed, de szerepelnek a száműzetés évei is. Külön tárló és plakátok mutatják be a szabadságharc kultuszát, a főbb emlékezeti éveket (1903, 1906, 1935, 1953, 1976, 1985), II. Rákóczi Ferenc és bujdosótársai hamvainak 1906-os újratemetését a kassai dóm attemplomában” – olvashatjuk a rövid kurátori ismertetőben.

A várkutatók forrásanyagaként számon tartott Georg Hoefnagel metszetei közül az egrí várat és az ahhoz tartozó városrészt ábrázoló grafikai lapot fedezhettük fel a tárlókban. Szintén építészeti emléket, pontosan a rozsnyói Rákóczi-örtornyot ábrázolja Tichy Kálmán rézkarca.

A jelen kiállítást az OSZK bejáratánál egy 1903-as Éder Gyula plakát hirdette, amely eredetileg a Kassán megrendezett Rákóczi ereklye kiállítást népszerűsítette. A huszadik századi magyar mozgókép művészetének hálás témája volt a szabadságharc történeteinek és szereplőinek megfilmesítése. Ezek plakátjait több ízben olyan grafikus tervezte, aki abban az időben egyúttal a kisgrafikai élet jelentős alkotói voltak. Örömmel akadunk rá Petry Béla 1940-es, Varga Győző 1956-os és Fery Antal nem sokkal későbbi plakátjára.

A falon és a folyosón elhelyezett tárlókban kerültek elhelyezésre azon aprónyomtatványok, amelynek nagyobb része régi és újabb kiadású képeslap. Ezeket gazdagítják az ex librisek, amelyek folthatásaik révén dinamikusabbá teszik a tárlók anyagát. Régebbiek közül Cseh Gusztáv rézkarcát kell megemlítenünk, amely Zagoni Mikes Kelemen portréját ábrázolja. Csiby Mihály által készített linómetszet a Debreceni Csokonai Kör számára készült, és a szatmári békekötésnek állít emléket.

A KBK egyesület művésztagejai közül többen készítettek könyvjegyet kifejezetten erre az alkalomra. Imets László kuruc lovasa Rákóczi zászlót lenget, Vecserka Zsolt szintén fametszetű ex librise Munkács várának látképét mutatja be. Az újabban készült linómetszetű lapok mindegyike II. Rákóczi Ferencet ábrázolja egész alakos, illetve mellkép formájában.

Imets László fametszete, X1 (2011), 115×75

Ezek szerzői Kőhegyi Gyula, Ürmös Péter és Varga Edit. Címermotívumot dolgoz fel Kerékgyártó László számítógépes lapja. A fentiekben felsorolt lapok mindegyike a tárlat rendezőjének, Vasné Tóth Kornéliának a nevére készült.

Képgrafikai igényű nagyobb nyomatot is találunk a kiállítás anyagában. Ilyen például Rádóczi-Gyarmathy Gábor csatajelenete, vagy Zádor István által megrajzolt Vak Bottyán generális portréja, mindkettő rézkarc technikával készült.

A kiállítás a nyomtatványtár előtti térben 2012. március 30-ig tekinthető meg. (- ü -)

Kőhegyi Gyula linómetszete, X3 (2011), 103×75

Horváth Endre rézmetszete, C2, 100×120

EX LIBRIS KIÁLLÍTÁS TATABÁNYÁN

Ex libris – Zene címmel hirdetett a pályázatot (amit lapunk is közölt) a tatabányai Kortárs Galéria a Liszt Ferenc emlékévé alkalmból. A pályázatra mintegy 120 alkotás érkezett, ebből válogatta a zsűri a 25 alkotó bemutatott műveit. A Jászai Mari Színházban (Népházban) kiválóan megrendezett, reprezentatív tárlatot Vásáry Tamás Kossuth-díjas zongoraművész nyitotta meg, számos érdekes történetet, anekdotikus mozzanatot idézve fel Liszt Ferenc életéből, munkásságából, jóízű hangulatot keltve (amit elősegített a harmonikán közreműködő Demeniv Iván) a kiállítás megtekintésére.

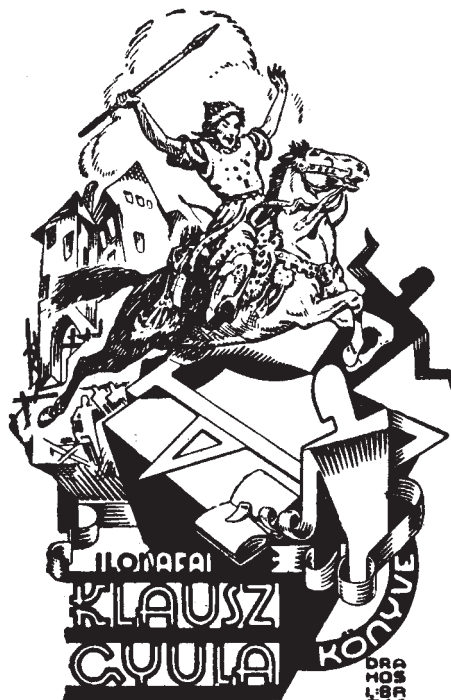
A bemutatott grafikák változatos módon idézik fel Liszt Ferenc művészetét, portréját, vagy csupán az ex musicis témakörhöz kötődve ábrázolnak különböző zenei motívumokat. Az utóbbiak közé tartoznak a Vincze Lászlónak a pályázat első (Tatabánya Megyei Jogú Város által felajánlott) díját elnyerő linómetszetei. Három ex librisén egy-egy hangszert (hegedűt, fuvolát, trombitát) megszólaltató különös (az elsőt egy korábbi képregényében feltűnő Garabonciását újraköltve) figurát varázsol elénk. Ezúttal is már nem a tőle kezdetekben megismert vonalas metszőtechnikát alkalmazza, hanem a fekete-fehér foltok és szálkára, darabosra metszett összhangjával teremt sajátos kompozíciót. A figurák jóízű gesztusai, olykor groteszk mimikájuk vagy lobogó hajuk, testbeszédük mozgalmassága nyomán szinte halljuk megszólalni a kezükben tartott hangszereket. A zene ritmusát, dinamikáját egyedülálló módon érezzük „megszólalni” ezeken a kisgrafikáin.

A második díjat Kammerlohr Kováts László Orpheus I-III. című sorozata kapta. A színes, dekoratív linómetszeteken Liszt szimfonikus költeményének harmóniáját, Eurüdike mondabeli történetét jeleníti meg. Alakjainak kiegyensúlyozott, lágy mozdulata, mozdulatlansága Orpheusz szelíd lantmuzsikáját idézi. Harmadik díjjal jutalmazták Pál Csaba C-print nyomatait (Transzcendens etűdök I-III), amelyek elsősorban festői-ségükkel, míg a külön díjban részesülő Kádas István rézkarcai (Krisztus oratórium I-III.) jól megkomponált, sok alakos kompozíciói révén tűnnek ki a bemutatott lapok közül. A Liszt Ferencet ábrázoló portrék közül kiemelkedik Bakacsi Lajos erőteljes linómetszete. Noha a kiírás szerint csak hagyományos eljárásokkal készült lapokkal lehetett pályázni, jó néhány

elektrografika, digitális nyomat is bemutatásra került, köztük portréábrázolások (Bornemissza Rozi, Mátrai István, Szamos Iván lapjai). Ezek, valamint az egyéb nyomatok, Becsey Zsuzsa, Hérics Nándor és mások alkotásai, sajátos szint jelentenek a tárlaton.

Külön említésre méltó a megnyitóra megjelent kiadvány, mondhatnánk kisebb album, amely önálló lapokon 35 illusztrációt tartalmaz, pontos leírással. A díjazottaktól hármat, s minden kiállítótól egyet. A kifogástalan tipográfiai megoldással (tervezte Sashegyi Gabriella Edit, a kiállítás szervezőjének rendezője) készült munka – a tárlat mellett – egyaránt méltó népszerűsítője a zenének, Liszt Ferencnek és az ex librisnek.

Arató Antal

Drahos István tusrajza, P1 (1929), 60×93

Ez a lap nem szerepel Galambos Ferenc 1968-ban megjelentetett alkotásjegyzékében

A XXXIII. Malborki Nemzetközi Exlibris Biennálén a világ minden tájáról több mint 150 grafikusművész könyvjegyeit mutatták be. Köztük Vincze László három, Havasi Tamás két linómetszetét. Örömmel gratulálunk az alkotóknak!

Hermann Huffert (német) fametszete, XI, 65×60

LAPSZEMLE

Művészet Barátai – 2011. szeptember-októberi szám – XXI/4. A folyóirat leközi Orosz István laudációját, amely a Magyar Tudományos Akadémián hangzott el 2011. június 18-án, amikor Kass János posztumusz Magyar Örökség díjat kapott.

A Művészeti Gyűjtemények-Hagyatékok sorozatban ez alkalommal a Pittmann gyűjtemény kerül bemutatásra és méltatásra, természetesen sok kiváló magyar grafikus nevének az említésével.

Ürmös Péter tollából beszámolót olvashatunk a KBK által a Józsefvárosi Galériában rendezett ünnepségről, ahol a barátok és gyűjtők dr. Soós Imre 90. születésnapját ünnepelték.

Zenei József beszámol a szegedi KBK fennállása 50. évfordulójára rendezett szegedi megemlékezésről, amelyre két színhelyen, a Somogyi Könyvtárban és a Kass Galériában került sor.

Végül Arató Antal emlékezik meg szép írásával Mocsári Máriáról.

A **Néző•Pont** 2011. nyári száma részletesen szemlézi a Kisgrafika 2011/1 számát, megemlékezve dr. Soós Imre születésnapjáról, és arról, hogy neki köszönhető a két folyóirat között kialakult jó kapcsolat.

Az **Exlibriswereld** 2011. őszi (54/3) száma nem közöl még tartalomjegyzéket sem a hollandon kívül valamilyen nyelven... Sajnos.

A cikkek Roman Sustov, Gerth van der Zee, majd két orosz művész: Eugenia Timoshenko, Vladislav Kvaralny művészetét mutatják be. Látható benne néhány szép kis exlibris Johannes Mulderstől, megemlékező írással.

Szintén emlékező cikk szól Nelly Degouyról.

Nordisk Exlibris Tidsskrift 2011/2-3. A dánok kegyesebbek a szemlélővel, a cikkek angolul is szerepelnek a folyóiratban.

Hosszú cikk foglalkozik Richard Rotherrel, aki 1890-ben Németország egyik neves borvidékén, a Majna mentén született. A róla szóló cikk címe „Egy élet borral és művészettel”. Erik Skovenberg, a szerző szerint ez a szép, gazdag táj formálta a művész személyiségét és művészetét is. Nürnbergben, Münchenben, Frankfurtban tanult, először rajzot majd szobrászatot. Az első világháború megtörte a bontakozó pályát. A háború után szobrászként kezdett alkotni. A grafika felé lánya születése feletti örömeiben fordult, fametszetű értesítőt készített, amivel nagy sikert aratott, és attól kezdve az alkalmazott grafika területén kezdett dolgozni. Fametszeteiért csekély összeget kért, a családot egy würtzburgi művészeti iskolában folytatott tanári munkájával tartotta el.

Szülőföldjén megfigyelte a boros gazdák életét, humorral ábrázolta polgártársait, a pincék életét. A borral kapcsolatos témák szüntelenül felbukkannak exlibrisein, amelyek utalnak a megrendelő érényeire, de hibáira is. Amikor a hosszú élet titkáról kérdezték, elmondta, hogy keveset eszik, időben leszokott a dohányzásról, de sohasem tagadta meg magától a napi borocskát.

A cikk szerzője szerint a legjobb fametsző technikával dolgozott: a színek, a sötét felületek távol álltak munkáitól,

alávetette magát az ősi szabályoknak, a XV. század elejének a stílusában faragott.

Nem érezte nyűgnek az alkalmazott művészetet, sokan megfélemeznek arról – mondta – hogy a világ legtöbb remekműve is megrendelésre készült, és biztosította a művészek megélhetését... Még Mozart művei között is sok olyan van, amit a mindennapi kenyérért írt... Rother 1980-ban, kilencven évesen távozott az életből.

Kívánom, sokan keressék és nézzék meg a „nevető dúcok művészenek” kedves, egyszerű alkotásait.

Exlibris NYT – 2011. No. 2-3. A malborki biennáléről szerepel benne írás, és megemlékezés Nelly Degouyról.

The Nippon Exlibris Association Newsletter – 2011. július 1. (N. 155) A folyóirat bemutatja Takeshi Katori tokiói művész munkásságát. Az 1949-ben született művészt Rembrandt művei ihlették meg először, utána Kiyoshi Hasegawa a Párizsban élt nagy japán művész gyakorolt rá hatást, akihez el is utazott Franciaországba, és még halála előtt hosszan beszélgetett vele.

Masako Kitamura, egy japán hölgy elmeséli, hogy 25 évvel ezelőtt ismerkedett meg az exlibrisekkel, azóta 36 fametszetű exlibrist készített.

Az újság művészek megemlékezéseit közli Takeo Hosoiról, a Nakano Ko Galéria tulajdonosáról, aki 2010-ban hunyt el, és akinek a galériája évtizedeken át „a fiatal művészek oázisa” volt.

Közli a japán exlibris társaság, a NEA, a 2011. februárban lezárult exlibris pályázata eredményeit, amelyen szinte kizárólag keleti művészek vettek részt, egy lett és egy olasz művésznő kivételével.

A beküldött exlibriseket Nagoya városban kiállították, de a nagy japán természeti katasztrófa miatt minden ünnepség elmaradt.

Exlibrisuutiset 2011/2. A finn folyóirat előzőkenyen angol kivonatot is közöl. Sajnos, nem lévén járatos a finn exlibris művészetben, csak az érdekességekre tudom felhívni a figyelmet.

Helsinkiben a finn tengerész-szövetség olyan exlibriseket állított ki, amelyek a hivatásos és a hobbi tengerjárók számára készültek.

Az észt exlibris gyűjtők találkozására Tartuban a repülés múzeumában került sor, ahol repüléssel kapcsolatos exlibriseket állítottak ki.

Cikk köszönti a 70 éves finn grafikust, Hannu Paalasmát.

Egy finn hölgy egyetlen exlibrise történetét meséli el, amely azt a dél-karéliai házat ábrázolja, ahol felnőtt a férje, és amely a II. világháború a Szovjetunió, most pedig Oroszország része.

Egy sanghaji exlibris újságban Niklas Bengtsson felfedezett egy erotikus exlibrist, amelyet az éppen most 70 éves Paaslamának készített a belga Frank Ivo van Damme.

Selcexpress – Schweizerischer Exlibris Club Nr. 85. September 2011. A svájci ex libris-gyűjtők 2011. szeptember 17-i találkozója előtt Marianne Kalt a találkozó helyszínét, Schaffhausent ismerteti. A természeti környezet hangulatát Eduard Mörike versével szemlélteti, majd röviden megemlíti a vidék legfőbb nevezetességeit.

A leghosszabb és legtanulságosabb írás Dr. Jochen Hesse, a zürichi Zentralbibliothek (Központi könyvtár) grafikai gyűjteményének vezetőjétől származik. Ez a gyűjtemény kb. 8000 darab ex librist őriz. Nagyrészt három gyűjteményből tevődik össze: Fritz Amberger, Emil Bebler és Wilhelm Roth kollekcijából. Ebben az írásban Emil Bebler (1883-1954) grafikáiról olvashatunk, akinek özvegye 1966-ban ajándékozta a könyvtárnak az ex libris gyűjteményt: 1963 ex librist és 218 duplumot. A 4000 darabos autográf gyűjtést a könyvtár kézirat-osztályán helyezték el. Emil Bebler svájci biztosító társaság igazgatója volt. Feldolgozását 1976-ban végezték el: a katalógizálás a művészek betűrendjében történt.

A gyűjtemény legnagyobb része német művészekről származik és német tulajdonosoknak készült. Főként 1890 és 1930 közötti lapokat tartalmaz, de vannak korábbi, így a XVII. század végéről származó alkotások is.

A tanulmány több szempontból és illusztrálva mutatja be a gyűjteményt. Kiemelve a leghíresebb művészeket (köztük Heinrich Vogeler, Franz von Bayros, Alfred Kubin), a leghíresebb megrendelő-tulajdonosokat (köztük George Washington, Bismarck kancellár). Számos univerzális és ún. luxus ex libris is található a gyűjteményben. Az ex librisek tematikáját számba véve imponálóak a zenei és akt témájú ex librisek. A több szempontból is jelentős gyűjtemény lapjai összességében kitűnően reprezentálják az 1890 és 1930 közötti stílusirányzatokat és törekvéseket.

Dr. Karl Stock (Ausztria) válogatást ad a nemzetközi ex libris irodalmi adatbankból a schaffhauseni vonatkozással rendelkező művészekről: alapvető életrajzi adatokat és irodalmi hivatkozásokat közöl.

Dr. Elke Schutt-Kehm egy eddig szokatlan tematikával foglalkozik: a bikini 65 éve létezik, s ennek kapcsán a mainzi Gutenberg Múzeum gyűjteményéből válogatva fürdőruhákat ábrázoló lapokat mutat be. Másik írásában az alma szimbolikus jelentésére, az európai művelődéstörténetben betöltött szerepére, mitológiai és bibliai értelmezésére utalva néhány, az almával kapcsolatos lapot közöl.

A folyóirat külön oldalon mutatja be Szofja Voroncovát, aki Herdecke-ben az egyik díjazott volt, a könyvhöz illeszkedő ex librisek tervezésére kiírt pályázaton. Újabban pedig az első nemzetközi ifjúsági ex libris pályázaton, amit a FISAE égisze alatt az orosz könyvbarátok, ex libris gyűjtők, a moszkvai ex libris múzeum együtt írtak ki, Szentpéterváron ért el sikert. A szentpétervári pályázatról külön katalógus jelent meg.

Az egyéb rovatban, a hírek között szerepel a Kisgrafika folyóirat 2011/2. számának ismertetése.

Knižní Značka 3/2011. A cseh ex libris folyóirat német nyelvű rézümje nyomán készült az ismertetés:

A több tartalmas, rövidebb írás közül az első Rastislav Michal (1936) grafikus művészetét mutatja be, akinek prágai otthona találkozóhelye volt a cseh kultúra képviselőinek. Néhány kitérő után jutott el a festészethez és grafikához. Életműve gazdag, több mint 300 ex libris, alkalmi grafika, illusztráció és több mint 50 könyv címlap fűződik a nevéhez.

A másik művész, Petr Minka (1961) grafikus és festő; a könyvgrafikának szentelve életét, számos kötetet illusztrált.

A Kisgrafika Barátok Köre Egyesület
internetes honlapja:
www.kisgrafika.hu

Prága és története fontos inspirációt jelent számára, részben ott is él. Grafikai lapjait maga nyomtatja, sajátos technikai eljárásáról felismerhetők a művei. Interneten elérhető az alábbi oldalon: www.minkapetr.webnode.cz

Ezt követően grafikusművészekről találunk rövidebb, hosszabb írásokat:

- Hana Storchová (1936) grafikai áttételes jelentést hoznak
- František Kysela (1881-1941) a prágai iparművészeti iskola növendéke majd tanára volt; 1910-1940 között 16 ex librist alkotott.
- Josef Krejsa (1896-1941) többnyire fametszetű technikával készítette 15 ex librisét és 12 újévi kártyáját
- Alois Dyk (1881-1971) grafikai munkássága szorosan összekapcsolódott az Emporium Kiadóval.
- Josef Werner (1945) festő, grafikus és szobrász, 2002 óta mintegy 100 ex librist készített. Kombinálja a hidegtű és aquatinta technikát. Sajátos látásmódja van, szürreális elemekkel.

Libor Havlíček a cseh művészetben megtalálható sakk-témájú ex libriseket veszi górcső alá.

A kiállítások közül kiemelendő a 2011 nyarán a prágai Kinsky-palotában megnyílt Emil Orlik és Sigismund Bouška kiállítás, mely a két alkotót mint a japán fametszetek kedvelőjét mutatja be. A kiállítás Margaret Hánová könyvéhez kapcsolódik, mely a japán hatású alkotásokkal foglalkozik a cseh képzőművészetben.

A Kinsky-palota következő kiállítása XVII. századi barokk cseh grafikákat mutat be.

Sajtos Gyula grafikája (2009) dr. Mayer József részére

PÁLYÁZAT

A 2012-ES FINNORSZÁGI NEMZETKÖZI FISAE KONGRESSZUS EX LIBRIS PÁLYÁZATÁNAK KIÍRÁSA

1. A résztvevők az utóbbi két évben (2010 és 2012 között) készült ex librisekből maximum öt darabot küldhetnek, darabonként három példányban, amelyek a pályázatot kiíró egyesület tulajdonában maradnak.
2. Minden grafikai és nyomtatási technika elfogadott korlátozás nélkül.
3. Minden műnek tartalmaznia kell az „ex libris” szót, vagy annak a nemzeti nyelvben megfelelő kifejezést, valamint annak a személynek vagy intézménynek a nevét, akinek a számára készült a könyvjegy.
4. Minden nyomaton szerepelnie kell az aláírásnak, illetve kézjegynek. A nyomat hátoldalán szerepeltetni kell az alábbi adatokat: a művész neve, az előállítás technikája és éve, valamint a tulajdonos nevét ismételtelen le kell írni. Nem latin betűs feliratok esetében a megfelelő szövegmagyarázatot, illetve átirást, lehetőleg angol nyelven kell szintén a nyomat hátulján feltüntetni.
5. A művek maximális mérete 21×15 cm lehet.
6. A művek feladásánál a legnagyobb gondossággal kell a csomagolást megválasztani, hogy a szállítás közben a küldeményt károsodás ne érje. Feladási határidő 2012. április elseje, a postabélyegző dátuma a mérvadó.
7. A műveket a következő címre kell küldeni:
Exlibris Aboensis
Mertatie 12,
FI-21100 Naantali
Finnország – Suomi
8. Legalább tíz díjat adnak át a tiszteletdíjakon felül.
9. Az elbírálás szempontjai között döntő lesz a művészi szépség, a szöveg és kép kompozíciós egysége, a mű esztétikuma és a technikai kivitelezése.
10. A zsüri tagjait az Exlibris Aboensis Egyesületből, Naantali Városháza Művelődési Osztályáról, valamint a Turkui Grafikai Szövetség tagjaiból delegálják.
11. A beválogatott művek szerzői ingyenes katalógust kapnak.
12. Az exlibris Aboensis Egyesület fenntartja magának a jogot a beküldött anyag további felhasználására.
13. A legjobb munkákat a 2012 augusztusában a XXXIV. FISAE Kongresszus helyszínein, Naantali, Tur és Raisio kiállítótermeiben mutatják be, és vándorkiállításként még más városokban is szerepeltetik.
14. A pályázaton résztvevők a zsüri döntését és a pályázati feltételeket elfogadják.
15. A művekkel egyidejűleg az alábbi jelentkezési lapot kitöltve kérik elküldeni.

ANMELDUNGSFORMULAR:

Die Exlibriswettbewerb des FISAE XXXIV Internationalen Kongresses in Finnland.

Vorname / Keresztnév:

Familiename / Családnév:

Adresse / Cím:

Telefonnummer / Telefonszám:

Händi / Mobilszám:

Emailadresse / E-mail cím:

WWW-Seite / Web oldal:

EGYESÜLETI HÍREK

A XXXIV. Nemzetközi Exlibris Kongresszus 2012. augusztus 13-18. között kerül megrendezésre Naantaliban Finnországban. A részvételi díj, amennyiben 2012. május 15-ig megtörténik a befizetés, 185 euro. E határidő után 210 euro. Kísérőszemélyek 165, illetve 190 eurót fizetnek. Gyermeknek 7-14 éves korig 100 euró.

Az előzetes program:

Aug. 13. hétfő: Regisztráció és megnyitó.

Aug. 14. kedd: Egész napos csere, este kirándulás a finn államelnök nyári rezidenciájára, egyházi zenei program.

Aug. 15. szerda: Csere, kiállítás megtekintése, kerekasztal beszélgetés.

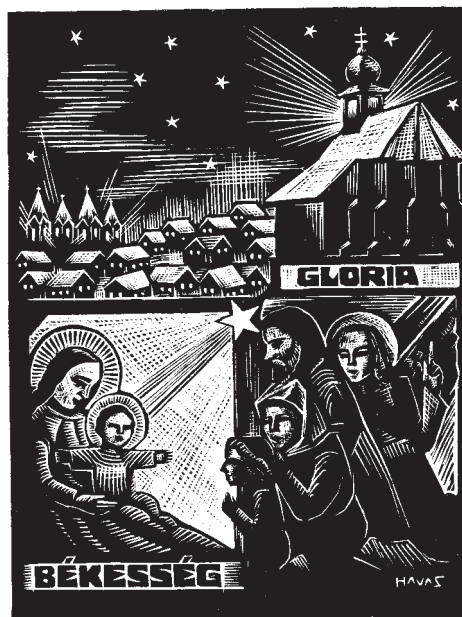
Aug. 16. csütörtök: Kirándulás Turkuba.

Aug. 17. péntek: Csere, delegációk értekezlete, befejező bankett.

Aug. 18. szombat: Utolsó csere és a résztvevők távozása.

A szálloda árakról, valamint a további részletekről a következő honlapon lehet olvasni: www.exl.fi

*Minden kedves olvasónknak
áldott szép karácsonyt
és boldog újévet kíván
a KBK vezetősége!*

Havas László fametszete, X2, 80×60

SUMMARY

Antal Arató: In Memory of Zoltán Király

Zoltán Király passed away in 2011. His many-sided activities covered poetry and translation, in addition to being an educator and organizer of cultural programs. He published translations of Bulgarian literature in ca. 20 anthologies as well as his poetical works in his book entitled „Angyal kürtje” (Angel’s Trumpet). He worked as a specialist in Bulgarian culture at the Bulgarian Cultural Institute in Budapest, Hungary. For five years he directed the Hungarian Cultural Institute in Sofia. He was also editor of several journals, *Kisgrafika* included, was an active member of our society (KBK), an untiring collector and popularized of contemporary small graphics and ex libris. He arranged a number of exhibitions.

Kornélia Tóth V.: Bookplate as a Source for Cultural Studies (A Historical Overview) Pt. 1.

As early as in 1895 cultural historian Elemér Varjú (1873-1944) emphasized the significance of collecting ex libris and investigating the categories of owners in journal „Magyar Könyvszemle” (Hungarian Book Review). This article tells about the most distinguished collectors from the 16th to 18th centuries, and their social background (upper nobility, church luminaries, noble persons and citizens). We can also have a look at institutional bookplates. (To be continued in the next issue for the following centuries.)

Antal Arató: Congratulations to Dr. István Lenkey Imolay

István Lenkey has turned his 70th year of age. He is known as a librarian, teacher, ex libris collector, art writer, local historian, bibliographer, organizer of exhibitions, compiler of ex libris catalogues, and last but not least, an author for *Kisgrafika* journal.

Antal Arató: Huba Bálványos, Graphic Artist Passed Away

In the 74th year of his life the Munkácsy Prize winner artist deceased. The article commemorates him as a teacher, professor emeritus, author of both professional books and articles. He had 130 individual exhibitions in Hungary and abroad.

Mária Rácz: A Commemorative Exhibition of the Works of Károly Várkonyi

At Elméleti Galéria (Theory Gallery) of the Medical Center at University of Debrecen an exhibition was arranged in memory of Károly Várkonyi (1910-2001) showing more than 600 of his graphical works, mostly linocuts and woodcuts.

Tamás Havasi: Wonders of Our Country on Bookplates by Children

This year the 13rd biennial international ex-libris competition for children was organized in Hlohovec (Galgóc), Slovakia. For the representative exhibition a selection was made from more than 1700 works by 1511 „designers” from 12 countries.

News, Press Review, Competitions, Society Matters

Kopasz Márta linómetszete, X3 (1972), 35×40

AUSZUG

Antal Arató: In memoriam Zoltán Király

Zur vielfältigen schöpferischen Leistung des 2011 verstorbenen Zoltán Király gehört außer seiner Tätigkeit als Kultur- und Veranstaltungsmanager auch sein reiches Schaffen als Dichter und Übersetzer. Neben seinem eigenen Gedichtsband „Das Engelhorn” erschienen seine Übersetzungen von bulgarischen Dichtern etwa in zwanzig Bänden. Er arbeitete als Bulgarologie im Bulgarischen Kulturinstitut in Budapest, er war fünf Jahre lang Direktor des Ungarischen Kulturinstituts in Sofia, war Redakteur zahlreicher Zeitschriften, unter anderem der „Kleingraphik”, war aktiver Mitglied des KBK, Sammler von Kleingraphik und Exlibris, würdigte die Künstler und veranstaltete Ausstellungen.

V. Kornélia Tóth: Das Exlibris als Quelle der Kulturgeschichtlichen Forschungen (Historischer Überblick) I. Teil

Elemér Varjú (1873-1944) Historiker der Kulturgeschichte betonte schon im Jahre 1895 in den Spalten der Zeitschrift „Magyar Könyvszemle” (Ung. Bücherrundschau) die kunstgeschichtliche Bedeutung der Exlibris bzw. der Sammlung von Exlibris die Wichtigkeit der in Vordergrund stellenden Untersuchung der Besitzerkategorien. Der Beitrag bietet einen Überblick über die ersten Jahrhunderte des Sammelns von Exlibris, über die bedeutenderen ungarischen Sammler im 16-18. Jh., ihre soziale Schichtung (hochadelige Familien, kirchliche Würdenträger, Adelige und Bürgerliche) sowie über die Exlibris von Institutionen.

(Der Artikel wird mit den weiteren Jahrhunderten in der nächsten Nummer fortgesetzt.)

Antal Arató: Begrüßung von Imolay Dr. István Lenkey

Wir begrüßen István Lenkey, er stammt aus Putnok und ist in 70. Lebensjahr getreten, wer in einer Person Bibliothekar, Professor, Exlibris-Sammler, Schriftsteller, Lokalhistoriker, Bibliograph, Manager zahlreicher Ausstellungen, Verfasser von Exlibris-Kataloge und nicht zuletzt Publizist der „Kleingraphik” ist.

Antal Arató: Huba Bálványos Graphiker ist gestorben

Im 74. Lebensjahr verstarb der Graphiker – ausgezeichnet mit Munkácsy Preis –, wir gedenken den Kunstpädagoge, Professor Emeritus, Schriftsteller vieler Bücher und Artikel.

Er hatte 130 Ausstellungen in unserer Heimat und im Ausland.

Mária Rácz: Gedenkausstellung des Graphikers K. Várkonyi

Im September d. J. wurde eine Ausstellung zur Erinnerung des Graphikers Károly Várkonyi (1910-2010) in der Galerie der Universität medizinische Fakultät in Debrecen eröffnet, wo das Publikum mehr als 600 graphische Werke des Künstlers bewundern konnte.

Tamás Havasi: Wunder unseres Landes auf Exlibris der Kinder

Es wurde in Hlohovec (Galgóc) in Slowakei das 13. für Kinder organisierte Exlibris Biennale veranstaltet. An dieser repräsentativen Ausstellung wurde aus 1700 Werken von 1511 „Schöpfer” aus zwölf europäischen und asiatischen Ländern gewählt.

Nachrichten, Presseschau, Preiausschreibungen, Vereinnachrichten.